

КОНКУРЕНТНО РАЗУЗНАВАНЕ В СЕКТОРА НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ

Бетина Диянова Минкова

Е-поща: betinaminkova1008@gmail.com

Магистър специалност „Маркетинг и бранд мениджмънт“

Икономически университет - Варна

Резюме: Настоящият доклад има за цел да постави акцент върху конкурентното разузнаване като дейност, необходима за компаниите в индустрията на информационните технологии. В глобален аспект ИТ сектора не само реализира скоростна адаптация, но и успява да достигне до съвсем нови нива в своята история. Този сектор винаги се е отличавал със специфичната си иновативност, гъвкавост и висока реактивност спрямо новите реалности. Това събужда изследователското любопитство доколко бизнесът с информационните технологии дължи своята благоразположеност на методи като конкурентното разузнаване. Темата за мястото на този метод в ИТ индустрията е не само актуална, но и все още недостатъчно проучвана (за разлика от хранително-вкусовата, химическата и добивната промишленост). Процесите по непрекъснато внедряване на нови продукти и услуги, базирани на специфични технологии, придават значителна чувствителност и изискват особена осторожност на компаниите по отношение на техните конкуренти, особено в пазарни условия на съвършена конкуренция. От своя страна, подценяването на интегрираната система за конкурентно разузнаване (особено в сектора на информационните технологии) би се оказало пагубна грешка със загуби във финансово, интелектуално и репутационно измерение, а подобни такива могат да отстранят дори стабилния икономически играч.

Ключови думи: конкурентно разузнаване, информационни технологии, конкурентоспособност

JEL: F23, M15, M21

DOI: <https://doi.org/10.58861/tae.grdier.2024.11>

Тази статия се цитира по APA стил, както следва: Минкова, Б. (2024). Конкурентно разузнаване в сектора на информационните технологии. *Глобални и регионални измерения на международните икономически отношения*, (1), 104-115. <https://doi.org/10.58861/tae.grdier.2024.11>

COMPETITIVE INTELLIGENCE IN THE INFORMATION TECHNOLOGY SECTOR

Betina Diyanova Minkova

E-mail: betinaminkova1008@gmail.com

Master student in Marketing and brand management

University of Economics - Varna

Abstract: This report aims to emphasize competitive intelligence as an activity necessary for companies in the information technology industry. In a global aspect, the IT sector not only realizes rapid adaptation, but also manages to reach completely new levels in its business history. This sector has always been distinguished by its specific innovativeness (whether subversive or not), flexibility and high reactivity to new realities, and this is precisely what arouses research curiosity to what extent the IT business owes its favorability

to methods such as competitive intelligence. The topic of the place of competitive intelligence in the information technology sector is not only relevant, but also still understudied (in contrast to the food, chemical and mining industries). The processes of continuous implementation of new products and services based on specific technologies require caution for companies in relation to their competitors, especially in market conditions of perfect competition. On the other hand, underestimating the integrated system of competitive intelligence (especially in the IT sector) would prove to be a disastrous mistake with losses in financial, intellectual and reputational dimensions, and such can remove even a stable economic player.

Key words: competitive intelligence, information technologies, competitiveness

JEL: F23, M15, M21

DOI: <https://doi.org/10.58861/tae.grdier.2024.11>

This article shall be cited in APA style as: Minkova, B. (2024). Competitive intelligence in the information technology sector. *Global and regional dimensions of international economic relations*, (1), 104-115. <https://doi.org/10.58861/tae.grdier.2024.11>

1. Въведение

Съвременето, в което социално и икономически оставяме своята историческа следа, представлява сложна конюнктура както на индивидуално, така и на организационно ниво. С преминаването от индустриалната към информационната епоха, а защо не и от информационната към познавателната, конкурентната бизнес среда значително се усложнява. (Макни, et al., 2020)

В тази обстановка конкурентното разузнаване заслужено си присвоява общественото внимание поради своите щедри обещания за постигането на конкурентоспособност и по-добро пазарно представяне. Този факт е солидно подкрепен от академичните среди, като редица автори (като J. E. Prescott, C. S. Fleisher, A. Weiss, M. Porter, J. L. Calof, A.S.A. Du Toit, S. Wright, K. Solberg Søylen, J. J. McGonagle, R. Pellisier и др.) притежават стабилни интереси към утвърждаването на инструмента като сигурно средство за извличане на предимства.

Като такова конкурентното разузнаване има особена необходимост от това да излезе от теоретичната си черупка и да намери своето широко приложение в бизнеса. В агресивна конкуренция като сегашната бизнесът е длъжен да осигури своето оцеляване, а то от своя страна може да бъде постигнато посредством добрия анализ на пазарната обстановка. Рано или късно компаниите осъзнават своята необходимост от разузнавателни дейности, а тя е повече от остра в турбулентни и бързо изменящи се сектори като този на информационните технологии. За пръв път от десетилетия насам

сме свидетели не на единични, а серийни трусове за бизнеса, които тази индустрия не само управлява умело, но и успява да извлече прилежащи предимства, които често остават невидими за останалите сектори.

В тази връзка цел на настоящото изследване е да предложи кратка научна симбиоза между теоретичен обзор на същността на конкурентното разузнаване, както и практически изведените му приложения в сектора на информационните технологии. За изпълнението на посоченото намерение ще бъдат използвани литературен обзор и преглед на релевантни примери от практиката. На база на това в края на изследването ще бъдат изведени някои автори изводи и препоръки към бизнеса.

2. Теоретична постановка

Конкурентното разузнаване (Competitive Intelligence - КР) е нововъзникнала дисциплина от обхвата на стратегическия мениджмънт, която придобива значение и самостоятелност през 80-те години на ХХ век. Според Fourie (1999) въпреки че практически разузнаването датира от десетилетия назад, неговият интелектуален произход може да се припише на харвардския професор Майкъл Портър, който за пръв път използва конкурентното разузнаване за анализ на индустрии и конкуренти през 1980г. Това историческо стъпване на конкурентното разузнаване в бизнеса открива централно място на метода в курса на управление на всеки далновиден мениджър, който освен краткосрочна печалба, цели и дългосрочни дивиденди за своята фирма. Докато в зората на своето зараждане КР притежава по-скоро откъслечно значение, то днес можем да кажем, че се характеризира като самостоятелно обособен бизнес процес.

Организациите се нуждаят от системи и процеси, за да събират и анализират надеждна, уместна и навременна информация за конкуренти и пазари (Trim & Lee, 2008). По същество КР представлява законно събиране на информация за конкурентите и цялостната бизнес среда (Weiss, 2002). В ядрото на разузнавателните действия стоят конкурентоспособността и по-доброто представяне на фирмата, чието направление бива координирано спрямо придобитите данни за външната среда. Основната цел на дейностите по конкурентно разузнаване е да се използват различни източници на

информация, за да се повиши конкурентното предимство на организацията, като същевременно се намали това на конкурентите (Fitzpatrick & Burke, 2003). Според Markovich, Efrat, Raban и Souchon (2019) за да оцелеят, компаниите следва да оценяват настоящата и бъдещата конкурентна картина чрез ключови ресурси като знания, информация и най-вече разузнаване. Практически, въпреки че компаниите имат еднакъв достъп до интелектуални ресурси, само тези, които ги преработят в приложимо знание, излизат като печеливши играчи на пазара.

Предвид факта, че в повечето случаи фирмите осъществяват дейност в условията на съвършена конкуренция, следва да вземем под значение това, че почти винаги конкурентни една на друга организации предлагат сравними или еднотипни продукти и услуги. Като такива, всички те притежават сходни крайни цели, а именно: увеличаване на клиентската маса, утвърждаване на пазарните позиции, реализиране на конкурентно предимство, както и ръст в печалбите. В тези условия на постоянно съревнование и борба за оцеляване бизнесът повече от всякога се нуждае от задълбочен анализ на средата, в която оперира, особено когато динамиката е силно изразена.

Но не само този аспект на конюнктурата създава все по-острата необходимост от внедряването на дейности по КР. Агресивно навлизащите постижения в цифровите технологии и големите данни непрестанно разширяват достъпа до вътрешна и външна информация, което от своя страна налага нуждата от аналитичност и критичен поглед. Според Cavallo, Sanasi, Ghezzi и Rangone (2021) въпреки че по-големият пул от информация би следвало да доведе до по-добри решения, въпросът относно селектирането и остава на преден план и точно тук откриваме централната роля на КР в съвременната „свързана и дигитална икономика“.

На организационно ниво КР може да бъде полезен инструмент на всички йерархични звена от фирмената структура – от борда на директорите, през мениджърския състав и маркетинговите служители до обслужващите крайни клиенти. С потенциала да се превърне в дейност от ежедневен характер, КР би придало висока добавена стойност в области с остра необходимост от предварително осведомяване като стратегическо планиране, бенчмаркинг,

инвестиране, продуктово планиране, маркетинг, продажби и не на последно място – утвърждаването на компанията.

Разполагайки с представената дефинитивна база, можем да изведем и работното определение на автора, според което **конкурентното разузнаване представлява последователна съвкупност от пазарно, легално и етично обосновани разузнавателни действия по събиране и анализ на информация за външната бизнес среда с цел повишаване на конкурентоспособността на една организация.**

3. Глобални специфики в сектора на информационните технологии

Повече от две десетилетия информационните технологии (ИТ) са в основата на икономическите промени и утвърждават своята устойчива на кризи и външни предизвикателства позиция. В епоха, в която дигиталната трансформация безпрецедентно увеличава своя периметър на влияние, ИТ индустрията се утвърждава като световен икономически стожер на промените, който умело диктува тенденции. Съвременната икономика съществува в състояние на непрекъсната дигитализация с темпове, които са непознати на досегашната човешка история. Тъй като това представлява процес, който цели обхващането на всеки аспект на съвременния живот, ИТ индустрията се превръща в основен двигател, който захранва икономическия растеж, иновациите и общественото развитие. В следствие на това през последните няколко десетилетия революционна се оказва и промяната в ежедневието на обикновените потребители, които за кратък период придобиват особена увереност в новата реалност и обmena на информация.

Още през 1998 г. **Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР)** прави първи стъпки в обособяването на индустрията под унифицирано понятие, според което ИТ сектора представлява *комбинация от производство и услуги, посредством които биват улавяни, предавани и показвани данни по електронен път*. В по-съвременен вариант можем да кажем, че индустрията включва компании, които произвеждат софтуер, хардуер или полупроводниково оборудване, както и компании, които предоставят интернет или свързани услуги.

Особено важно за общата концепция се оказва и правилното разбиране на термина **ИТ**, като за работно можем да предложим схващането, че те се отнасят до използването на специфични методи за управление, обработка, съхраняване и предаване на информация. Въпреки разнородните функции, които приложението на ИТ обуславя, можем да потвърдим, че стратегически внедряването им цели основно подобряване на ефективността и повишаване на конкурентоспособността на техните потребители.

В Анекс 1¹ от изданието „Измерване на информационната икономика“ (2002) на ОИСР се посочва специфичното разграничение между понятията „производство“ (физически достъпна техника и нейните компоненти) и „услуги“ (информационни и комуникационни услуги). Тук е мястото да направим уточнението, че към днешна дата пазарът на информационни технологии е концентриран най-вече върху приходите, генерирани от услуги като компютърни мрежи, излъчване, услуги за проектиране на системи и технологии за разпространение на информация, и др. Именно поради огромния набор от продукти и услуги, които улесняват придобиването, обработката и разпространението на данни, можем да кажем, че ИТ не се ограничават до определена област, а придобиват обхват в различни сектори, оказвайки влияние върху разнообразни дейности на индивидуално, индустриално и дори държавно/наддържавно ниво. Разбира се, това явление на повсеместно въздействие се дължи на кумулативното действие на определени характеристики на сектора, които го отличават от всеки друг, познат досега. Примери за такива са: бързо иновирание и темп на развитие (непрекъснати подобрения в резултат на постоянна НИРД), глобална свързаност и дигитализация (незабавни връзки между отделни лица, фирми и институции по целия свят), интердисциплинарност (кръстосване на допирни точки между области като инженерство, компютърни науки, математика, психология и дори дизайн), адаптивност и гъвкавост (непрестанно приспособяване към новите реалности), фокус върху данните (стимулират вземането на информирани решения и иновациите), както и особени съображения за сигурност и поверителност (критични точки за опазване от потенциални киберзаплахи).

---

¹ ANNEX 1. THE OECD DEFINITION OF THE ICT SECTOR; <https://www.oecd.org/digital/ieconomy/2771153.pdf>

Дотук представеното несъмнено потвърждава сериозната заявка на сектора по отношение на дългосрочното му установяване в рамките на световната икономика. Доказателство за това е и последният *Годишен доклад за пазара на информационни технологии*² от април 2023 г. на Компанията за бизнес проучвания (Business Research Company), според който световният ИТ пазар, равняващ се на \$8852.41 млрд. (към публикуването на доклада) се е увеличил с 8,2% спрямо стойността за 2022 г., като прогнозите за нарастване към 2027 г. стигат до \$11995.97 млрд. Посочената статистика загатва за масово разпространение на ИТ в най-разнообразни икономически и неикономически зони на потребност, което подсказва високото доверие в ползите от внедряването им на глобално ниво.

В наши дни информационните технологии в икономиката се считат за основен инструмент за подобряване на конкурентоспособността, което ги превръща в еталон за новаторство и растеж за тези, които умело боравят с техните предимства.

4. Значение на конкурентното разузнаване в контекста на ИТ бизнеса

Предимствата на КР по отношение на дългосрочния успех на компаниите важат с особена сила за ИТ индустрията, тъй като преди всичко представителите на този бизнес преследват актуалността в своето бизнес поведение. Предвид характера на представените в предходната точка особености, следва да подчертаем, че за разлика от други видове продукти и услуги (от хранително-вкусовата или добивната промишленост), асортиментът на ИТ сектора притежава стойност, само ако отговаря на текущите пазарни изисквания и тенденции. Тази специфика предизвиква необходимостта от особена осторожност на мениджърите по отношение на външните фактори на средата, които се оказват обект на конкурентното разузнаване. Доброто познаване на конюнктурата, както и нейните бъдещи вариации, добавят завидни позиции на преднина пред останалите пазарни играчи, което е особено валидно за представителите на ИТ сектора, където

---

² Information Technology Global Market Report 2023; <https://www.thebusinessresearchcompany.com/report/information-technology-global-market-report>

условията се променят на ежедневна база.

КР представлява особено необходима инвестиция с възвръщаема стойност за ИТ компаниите, като в табл. 1 авторът на настоящото предлага примерни области на приложение, които могат да бъдат взаимно полезни с изведените по-рано секторни характеристики.

Таблица 1. Примерни области на приложение на конкурентното разузнаване в сектора на информационните технологии

Характеристика на сектора	Аспект от КР	Допирни точки
Бързо иновирание и темп на развитие	<i>Технологично разузнаване</i>	Посредством технологичния анализ могат да бъдат изведени възможности и заплахи, които имат стратегическо отражение върху дългосрочното развитие на организацията.
Глобална свързаност и дигитализация	<i>Потребителски анализ</i>	Непрестанната връзка между отделни икономически агенти по целия свят дава възможност за събирането на данни, които имат особено значение за анализа на целевите потребители и техните нагласи.
Интердисциплинарност	<i>SWOT/ PEST анализи на външната среда</i>	Интердисциплинарното приложение на ИТ предполага комплексно покритие на множество области, което е особено необходимо при анализа на външната среда на една организация.
Фокус върху данните	<i>Извличане на данни - извличане на текст, извличане на патенти, добив от интернет (WEB mining)</i>	Разполагайки с технологично обезпечение (подходящ софтуер), ИТ компаниите без проблем могат да осигурят непрекъснат мониторинг върху всяка една област на интерес (секторен, технологичен, конкурентен анализ).
Съображения за сигурност и поверителност	<i>Корпоративно контраразузнаване</i>	Превантивната защита на корпоративното имущество (материално или нематериално) предполагат прилагането на дейности, свързани с

		неутрализирането на всички външни заплахи.
--	--	--

Източник: Авторова интерпретация

В рамките на динамичната и бързо развиваща се сфера на информационните технологии инструмент като конкурентното разузнаване придобива първостепенно значение най-вече заради гарантираните резултати, които могат да бъдат извлечени посредством внедряването му. Като световен администратор на конкурентното разузнаване *Глобалното общество на професионалистите по конкурентно и стратегическо разузнаване* (SCIP) поддържа изчерпателни списъци с реномирани компании³, които се занимават с тази и подобни дейности, като целта е да бъдат отразени „отличниците“ на този пазар. Въпреки че сред партньорите на SCIP присъстват много имена, най-популярните компании са: *AIM Targeted Intelligence, Alpha Sense, Atacana Group, WatchMyCompetitor, Aurora WDC, Ciradar, Comintelli, CompeteIQ, Contify, Crayon, Evaluesserve, Factset, Groopfit, Line of sight, MBrain, NetbaseQuid, Refinitiv* и др. Въпросните представители поддържат добре организирани бази данни под формата на фирмени уебсайтове, където често бива помествано тяхното портфолио от т.н. *case studies* или успешно реализирани проекти с клиенти по модела на B2B (business to business; от бизнеса за бизнеса). Следва да разгледаме няколко реални успешно реализирани проекта, извършени от външни професионалисти в областта.

NetBase Quid е американска компания, представена като следващо поколение платформа за потребителско и пазарно разузнаване, предоставяща информация за разкриване на бизнес тенденции и изследване на конкурентите. В пазарния опит на представителя присъстват множество популярни имена от световната икономическа сцена, като особено впечатление прави казуса на Microsoft⁴ от 2021 г. Като световен лидер в софтуерната индустрия компанията отдава особено значение на позицията си, като появата на множество старт-ъп ентусиасти с глобален апетит определено

³ SCIP Premium Listings; <https://www.scip.org/page/KPI-Market-Customer-Insights>

⁴ Microsoft Identifies Strategic Opportunities for Growth; https://netbasequid.com/wp-content/uploads/CaseStudy_Microsoft.pdf?pi_content=39047c757a3395e4defbdf7f423a5bdfb715366bfc9f3345c591e1c574ccd8b6

безпокои корпорацията. Поради тази причина *Отдела за корпоративни стратегии* на Microsoft обмисля подсилване на досегашния анализ на външната среда с основна цел идентифициране на потенциални заплахи от страна на досегашни и тепърва навлизачи конкуренти. Технологичният гигант използва NetBase Quid, за да анализира най-разнообразни източници на данни като новини и социални медии, потребителски форуми, фирмени финансови и инвестиционни данни, заявки за патенти и др. с цел идентифициране на потенциални заплахи от страна на стартиращи фирми с висок пазарен потенциал. В резултат на това NetBase Quid предлага ефективен AI инструмент за непрекъснат мониторинг на новостартиращи компании, съдържащ класиране на посочените според няколко количествено измерими критерии като медийно покритие, интерес от страна на инвеститори, защита на технологичните активи, потенциал за разпространение и др.

На сходни положителни резултати се радва и немската софтуерна компания Nemetschek⁵, която става клиент на M-Brain – глобална компания, специализирана в конкурентното разузнаване и персонализираните разузнавателни решения. По предмет на дейност Nemetschek предоставя софтуерни решения за целия жизнен цикъл на сградите и инфраструктурните проекти от тяхното проектиране през действителния строителен процес до управлението на сградата. Все по-голямата популярност на компанията създава необходимостта от пазарни проучвания с цел разрастване на бизнеса. Това, обаче, се оказва не дотам достижим процес в условията на огромни обеми от неструктурирана информация под формата на новини и статии, базирани на публично достъпни инструменти. В резултат на това намирането, разпространението и обработката на съответната информация отнема дълго технологично време, като достъпът до определени достоверни източници, както и езиковите бариери, също се оказват проблем. Предвид установения проблем и слабостите в анализа на информация M-Brain изготвя персоналното решение NEMIS, или услугата за наблюдение на Nemetschek, която представлява платформа за пазарно разузнаване за набиране и обработка на

---

⁵ Nemetschek has an unobstructed view on markets and their future; <https://www.m-brain.com/nemetschek-has-an-unobstructed-view-on-markets-and-their-future/>

информация. Въпросният софтуер приоритизира проследяването на всички пазари и конкуренти, свързани с Nemetschek благодарение на широка гама от източници на разузнаване.

Представените практически казуси потвърждават още веднъж ползите от внедряването на конкурентно разузнаване в структурите на ИТ бизнеса. Във времена, когато актуалността на сектора не подлежи на въпрос, а пазарната динамика въвлича нови и нови участници, представителите на тази индустрия повече от всякога имат необходимостта от добро познаване на средата, в която оперират. Независимо дали извършвано от вътрешни служители на компанията, или от външни партньори, разузнаването е оправдана инвестиция с доказана възвръщаемост, от която имат нужда както глобални лидери, така и стартиращи организации.

5. Заключение

Разузнаването е жизнената сила на стратегията. По този начин Глобалният разузнавателен съюз (GIA, 2004), който вече съществува под формата на консултантска агенция с наименованието M-Brain, определя своето виждане относно належания характер на тази древна, но тепърва придобиваща популярност дейност. Същото мнение поддържа и автора на настоящото изследване, като според изложеното в настоящия доклад, конкурентното разузнаване се утвърждава като необходим мениджърски инструмент, който следва да присъства под една или друга форма в рамките на всеки бизнес със сериозни пазарни намерения. В заключение могат да бъдат изведени следните авторски препоръки към представителите на ИТ сектора:

- *Използване на притежаваните технологии в процесите по конкурентното разузнаване* – ИТ бизнесът притежава особеното преимущество да създава и управлява технологичните инфраструктури на пазара, които са от особена важност за прилагането на КР;

- *Обособяване на КР като отделна дейност или като задължение на стратегическото управление* - Подобна стъпка би катализирала ползите от прилагането на метода, който би бил много по-ефективен, ако е по-близо до целеполагането и стратегическото направляване на компаниите;

- Обучаване на всички заинтересовани служители относно същността, ползите и методите на КР - Дори и да не бъде внедрен холистично, инструментът може да бъде полезен и с отделните умения, които изгражда като: набиране и съхранение на данни, наблюдение на обекти и процеси, както и анализ на информация. Подобен тип обучения могат да се окажат полезни не само за лицата, които биха отговаряли за разузнаването, но и за всички останали административни представители на персонала.

Източници:

- Cavallo, A., Sanasi, S., Ghezzi, A., & Rangone, A. (2021). Competitive intelligence and strategy formulation: connecting the dots. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 31(2), 250-275.
- Fitzpatrick, W., & Burke, D. (2003). Competitive intelligence, corporate security and the virtual organization. *Advances in Competitiveness Research*, 11(1).
- Fourie, C. (1999). World-Wide Web as an instrument for competitive intelligence in a tertiary educational environment. *South African Journal of Information Management*, 1.
- GIA. (2004). *Introduction to Competitive Intelligence*. GIA White Paper 1.
- Markovich, A., Efrat, K., Raban, D., & Souchon, A. (2019). Competitive intelligence embeddedness: Drivers and performance consequences. *European Management Journal*, 37(6), 708-718.
- SCIP. (2017). *Code of ethics – Strategic and Competitive Intelligence Professionals (SCIP)*. Retrieved July 2023, from <https://www.scip.org/page/Ethical-Intelligence>
- Trim, P., Lee, Y. (2008). A strategic marketing intelligence and multi-organizational resilience. *European Journal of Marketing*, 42(7/8), 731-745.
- Weiss, A. (2002). A brief guide to competitive intelligence: How to gather and use information on competitors. *Business Information Review*, 19(2), 39-47.
- Макни, В., Иванов, Й., Нарлев, Ю., & Иванов, Ц. (2020). Конкурентно разузнаване в бизнеса. *Годишник на Икономически университет - Варна*, 92, стр. 148-197.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ” - СВИЩОВ
DIMITAR A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

ГЛОБАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ ИКОНОМИЧЕСКИ ОТНОШЕНИЯ

БРОЙ 1
Свищов, 2024 г.

GLOBAL AND REGIONAL DIMENSIONS OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

ISSUE 1
Svishtov, 2024

ISSN: 2738-8573 (online)

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Галина Захариева – **главен редактор**

(Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов)

Проф. д-р Веселина Димитрова – **зам. главен редактор**

(Икономически университет – Варна)

Доц. д-р Драгомир Илиев – **зам. главен редактор**

(Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов)

Доц. д-р Александър Косулиев

(Русенски университет „А. Кънчев“)

Доц. д-р Валентина Макни

(Икономически университет – Варна)

Доц. д-р Георги Маринов

(Икономически университет – Варна)

Доц. д-р Здравко Любенов

(Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов)

Доц. д-р Карина Саркисян-Дикова

(Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов)

Гл. ас. д-р Александър Шиваров

(Икономически университет – Варна)

Гл. ас. д-р Галин Стефанов

(Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов)

Гл. ас. д-р Даниела Илиева

(Русенски университет „А. Кънчев“)

Гл. ас. д-р Ивайло Петров

(Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов)

Гл. ас. д-р Иван Ангелов

(Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов)

Гл. ас. д-р Мирослав Камджалов

(Икономически университет – Варна)

Гл. ас. д-р Недялка Александрова

(Икономически университет – Варна)

Гл. ас. д-р Петьо Бошнаков

(Икономически университет – Варна)

Адрес на редакцията:

Ул. Емануил Чакъров 2, Свищов 5250, България

Главен редактор:

Проф. д-р Галина Захариева, e-mail: g.zaharieva@uni-svishtov.bg

Технически секретар:

Гл. ас. д-р Ивайло Петров, e-mail: mio.conf@uni-svishtov.bg

За всички представени за публикуване текстове се прилага процедура на двойно анонимно рецензиране.

Публикациите отразяват личните виждания на авторите. Авторите носят пълна отговорност за съдържанието на разработките, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници, както и за езиковото оформление на текстовете.

Условията и сроковете за приемане на текстове са посочени на адрес:

miojournal.uni-svishtov.bg

www.mioconference.eu

Адреси на електронното издание: miojournal.uni-svishtov.bg

dlib.uni-svishtov.bg

Алтернативен адрес:

www.mioconference.eu

ISSN 2738-8573

© Академично издателство „Ценов“ – Свищов

Списание „Глобални и регионални измерения на международните икономически отношения“ (съкратено **ГРИМИО**) е правопреемник на изданията с научните резултати от ежегодната *студентска научно-практическа конференция*, организирана от *катедра „Международни икономически отношения“* при Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов. До 2020 година изданията са сборници със самостоятелни ISBN номера, а от 2021 до 2023 година са периодичен сборник с постоянен ISSN номер – достъпни във Виртуалната библиотека на Стопанската академия на адрес dlib.uni-svishtov.bg.

Първата конференция е проведена през 1996 година по идея на проф. д-р ик. н. Иван Стойков и на гл. ас. д-р Симеон Момчев, преподаватели към катедрата. Участници са студентите от трети курс на специалност МИО към Стопанската академия, а тематичният фокус е върху международните инвестиции.

От 2014 година към събитието се присъединяват преподаватели и студенти от *катедра „Международни икономически отношения“* при Икономически университет – Варна, а през 2015 година и от *катедра „Икономика и международни отношения“* при Русенски университет „Ангел Кънчев“.

През годините конференцията се утвърди като форум за научна изява на студентите и докторантите извън учебната аудитория и създаде възможност за разчупване на формалните отношения лектор-обучаем, обмяна на опит в провеждането на мероприятия, свободно споделяне на творчески идеи. Постепенно тематиката се разшири и обхваща широк спектър от области, влизащи в сферата на международните икономически отношения и международния бизнес.

Пленарната сесия на *Двадесет и осмата конференция* се проведе на 18 май 2024 г. присъствено в Базата за обучение на Стопанска академия в с. Орешак и в дистанционен формат чрез платформата BigBlueButton.

Journal “Global and Regional Dimensions of International Economic Relations” (abbreviated **GRDIER**) is the legal successor of the publications with the scientific results of the annual *student scientific-practical conference*, organized by *the Department of International Economic Relations* at Dimitar A. Tsenov Academy of Economics - Svishtov. Until 2020, the editions are conference proceedings with independent ISBN numbers, and from 2021 to 2023 they are periodical collections with a permanent ISSN number - available in the Academy’s Virtual Library at dlib.uni-svishtov.bg.

The first conference was held in 1996 on the idea of Prof. Ivan Stoykov and Head Assistant Simeon Momchev, lecturers at the department. The first participants were the 3rd year IER students at the Tsenov Academy of Economics, and the thematic focus was on international investments.

Since 2014, the event has been joined by professors and students from *the Department of International Economic Relations* at the University of Economics – Varna, and in 2015 from *the Department of Economics and International Relations* at the Angel Kanchev University of Ruse.

Over the years, the conference has established itself as a forum for the scientific expression of students and doctoral students outside the classroom and has created an opportunity to break the formal lecturer-student relationship, exchange experience in conducting events, and freely share creative ideas. Gradually, the topics have expanded and cover a wide range of areas, entering the sphere of international economic relations and international business.

The plenary session of *the Twenty-eighth conference* was held on May 18, 2024 at Dimitar Tsenov Academy’s Training and Recreation Center in the village of Oreshak and online through the BigBlueButton platform.

СЪДЪРЖАНИЕ / CONTENT:

ECONOMIC IMPACT OF BRI INFRASTRUCTURE ON CHINA-BULGARIA RELATIONS: CURRENT SITUATION AND PROSPECTS	8
<i>Jingxin Hu</i>	
КАДРОВАТА ПОЛИТИКА В МЕЖДУНАРОДНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ	19
<i>Грета Иванова Цанова</i>	
PERSONNEL POLICY IN INTERNATIONAL ORGANIZATIONS	19
<i>Greta Ivanova Tsanova</i>	
DISRUPTIONS IN THE SUPPLY CHAINS - FACTORS, EFFECTS AND RISK MANAGEMENT	28
<i>Gergana Kamenova Kaloyanova</i>	
БЪЛГАРСКИЯТ ИЗНОС В УСЛОВИЯТА НА ЧЛЕНСТВО В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ.35	
<i>Бирсен Хаяти Басри</i>	
BULGARIAN EXPORTS IN THE TERMS OF MEMBERSHIP IN THE EUROPEAN UNION	35
<i>Birsen Hayati Basri</i>	
ЧЛЕНСТВОТО НА УКРАИНА В ЕС – НАДЕЖДИ, ПРОТИВОРЕЧИЯ, ЗАПЛАХИ	47
<i>Даниела Росенова Козарова</i>	
UKRAINE'S EU MEMBERSHIP – HOPES, CONTRADICTIONS, THREATS.....	47
<i>Daniela Rosenova Kozarova</i>	
МЕТОДИ ЗА МОТИВИРАНЕ НА РАБОТНИЦИТЕ ДА СПАЗВАТ МЕРКИ ЗА БЕЗОПАСНОСТ.....	55
<i>Габриела Димова, Аника Николова</i>	
METHODS OF MOTIVATING EMPLOYEES TO COMPLY WITH SAFETY MEASURES..	55
<i>Gabriela Dimova, Anika Nikolova</i>	
УПРАВЛЕНИЕ НА МЕЖДУНАРОДНА КОМПАНИЯ ПО ВРЕМЕ НА КРИЗА	67
<i>Александър Георгиев Данаилов</i>	
MANAGING AN INTERNATIONAL COMPANY DURING A CRISIS	67
<i>Alexander Georgiev Danailov</i>	
СПЕЦИФИКИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА КЛЪСТЕРИТЕ В СРАВНЕНИЕ С ТОВА НА ИНДИВИДУАЛНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ.....	79
<i>Светлин Борисов Рангелов</i>	
SPECIFIC IN THE MANAGEMENT OF CLUSTERS COMPARED WITH THAT OF INDIVIDUAL ORGANIZATIONS	79
<i>Svetlin Borisov Rangelov</i>	

TYPES OF INTERNATIONAL BUSINESS AND INTERCULTURAL COMMUNICATION IN GLOBAL BUSINESS	87
<i>Melisa Byulent Ismail</i>	
РАЗВИТИЕ НА УСТОЙЧИВИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ.....	93
<i>Жасмина Николаева Иванова, Емилиан Станиславов Енчев</i>	
DEVELOPMENT OF SUSTAINABLE TOURISM IN BULGARIA.....	93
<i>Zhasmina Nikolaeva Ivanova, Emiliyan Stanislavov Enchev</i>	
КОНКУРЕНТНО РАЗУЗНАВАНЕ В СЕКТОРА НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ	104
<i>Бетина Диянова Минкова</i>	
COMPETITIVE INTELLIGENCE IN THE INFORMATION TECHNOLOGY SECTOR.....	104
<i>Betina Diyanova Minkova</i>	
ЧОВЕШКАТА ЦЕНА НА ТЕХНОЛОГИЧНИТЕ ИНОВАЦИИ ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА КОБАЛТОВИЯ ДОБИВ В КОНГО.....	116
<i>Екатерина Миленова Петрова, Златина Ивайлова Димитрова</i>	
THE HUMAN COST OF TECHNOLOGICAL INNOVATIONS THROUGH THE PRISM OF COBALT MINING IN CONGO	116
<i>Ekaterina Milenova Petrova, Zlatina Ivaylova Dimitrova</i>	
EMERGING MARKETS AND INVESTMENT OPPORTUNITIES	129
<i>Svetoslav Dragomirov Angelov</i>	
ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ ИНВЕСТИЦИИ ВЪВ ВЪЗОБНОВЯЕМИ ЕНЕРГИЙНИ ИЗТОЧНИЦИ В БЪЛГАРИЯ	140
<i>Велимир Георгиев Даскалов, Иван Петров Георгиев</i>	
TRENDS AND PROSPECTS OF INTERNATIONAL INVESTMENTS IN RENEWABLE ENERGY SOURCES IN BULGARIA	140
<i>Velimir Georgiev Daskalov, Ivan Petrov Georgiev</i>	
ЛИТЕРАТУРЕН ОБЗОР ВЪРХУ РАЗВИТИЕТО И ВЛИЯНИЕТО НА GREENWASHING	151
<i>Гергана Цветанова Цветкова, Петра Валентинова Жечева</i>	
LITERATURE REVIEW ON THE DEVELOPMENT AND IMPACT OF GREENWASHING	151
<i>Gergana Tsvetanova Tsvetkova, Petra Valentinova Zhecheva</i>	
ТЕХНОЛОГИЧНИЯТ ПРОГРЕС И ТЪРГОВИЯТА В ТУРЦИЯ: ГЛОБАЛНИ ТЕНДЕНЦИИ И ЛОКАЛНИ ПРИЛОЖЕНИЯ	164
<i>Олчай Зикри Юсуф</i>	
TECHNOLOGICAL PROGRESS AND TRADE IN TURKEY: GLOBAL TRENDS AND LOCAL APPLICATIONS	164
<i>Olchay Zikri Yusuf</i>	

ОБЗОР НА ЦЕНОВИТЕ РАВНИЩА В МОРСКИЯ ТРАНСПОРТ С КОНТЕЙНЕРИ ВЪВ ВРЕМЕНА НА НЕСТАБИЛНОСТ В СЕКТОРА.....	175
<i>Веселина Руменова Борисова</i>	
OVERVIEW OF PRICE LEVELS IN MARINE CONTAINER TRANSPORT IN TIMES OF INSTABILITY IN THE SECTOR.....	175
<i>Veselina Rumenoa Borisova</i>	
БИТКОЙН ХАЛВИНГ И ВЛИЯНИЕТО МУ ВЪРХУ ПАЗАРА НА КРИПТОВАЛУТИ	186
<i>Пенко Ангелов Бяливанов</i>	
BITCOIN HALVING AND ITS IMPACT ON THE MARKET OF CRYPTOCURRENCIES	186
<i>Penko Angelov Byalivanov</i>	
ГЛОБАЛНИТЕ ВЕРИГИ ЗА ДОСТАВКИ - ВЪЗМОЖНОСТИ И ЗАПЛАХИ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕТО ИМ ОТ БЪЛГАРСКИТЕ ФИРМИ.....	193
<i>Калин Михайлов Климентов</i>	
GLOBAL SUPPLY CHAINS - OPPORTUNITIES AND THREATS IN THEIR USE BY BULGARIAN ORGANIZATIONS.....	193
<i>Kalin Mihaylov Klimentov</i>	
ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЯ НА МАРКАТА – СТРАТЕГИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	206
<i>Анета Иванова Лазарова</i>	
INTERNATIONALIZATION OF THE BRAND - STRATEGIES AND CHALLENGES	206
<i>Aneta Ivanova Lazarova</i>	
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИНТЕРНЕТ В СФЕРАТА НА МЕЖДУНАРОДНИЯ БИЗНЕС	220
<i>Фатме Мустафова Данаджијева</i>	
APPLICATION OF THE INTERNET IN THE SPHERE OF INTERNATIONAL BUSINESS.....	220
<i>Fatme Mustafova Danajieva</i>	

ИЗИСКВАНИЯ КЪМ АВТОРИТЕ

- Допустимост на авторите: настоящи студенти бакалаври, магистри и докторанти в български или чуждестранни висши училища, обучаващи се в икономически специалности.

Формални критерии към структурата на разработката:

- Обем - до 27 000 символа с включени интервали (до 15 стандартни страници).
- Заглавие – ясно и точно формулирано, до 100 символа (с включени интервали).
- Пълно име на автора (авторите), е-поща, специалност и година на обучение, висше учебно заведение.
- Резюме – до 1500 символа (с включени интервали), да има характер на обобщение и да включва изследователски цели, методология и резултати.
- Ключови думи – от три до пет.
- JEL класификация - до три кода, поне един да попада в раздел F. International Economics (ideas.repec.org/j/index.html).
- Ако основният текст е на български език - следват заглавие, данни за автора (авторите), резюме, ключови думи и JEL, **преведени на английски език**.
- Текстът на доклада следва да бъде оформен в части, като се следва формата за писане на научни текстове **IMRAD** (Introduction, Methods, Results, Discussion). Допускат се допълнителни раздели, ако отговарят на концепцията на изследването.
- Допълнителните бележки, разяснения и коментари - под линия.
- Списък с цитираната литература - по **APA style**.

Технически изисквания за оформяне на материалите:

- Написани под Word for Windows.
- Размер на страницата: A4, 29–31 реда и 60–65 знака на ред.
- Полета: Top – 2,5 см; Bottom – 2,5 см; Left – 2,5 см; Right – 2,5 см.
- Наименование на статията: Cambria, 14 pt, с големи букви, Bold, центрирано.
- Имена на автора (ите), висше учебно заведение: Cambria, 12 pt, центрирано.
- За резюме, ключови думи и JEL: шрифт Cambria, размер 11 pt.
- За основния текст: шрифт Cambria, размер 12 pt.
- Разстояние между редовете: 1,5 lines.
- Номерация на страницата: долу вдясно.
- Текст под линия: размер 10 pt.
- Графики и фигури: таблиците, графиките и фигурите да се вграждат софтуерно в текста.
- Формулите се създават с Equation Editor.

Пълните и актуални изисквания са представени на miojournal.uni-svishtov.bg.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ” - СВИЩОВ
DIMITAR A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

ГЛОБАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ ИКОНОМИЧЕСКИ ОТНОШЕНИЯ

Академично издателство „Ценов”
Ул. Емануил Чакъров 2, Свищов 5250, България

БРОЙ 1, 2024 г.
miojournal.uni-svishtov.bg

GLOBAL AND REGIONAL DIMENSIONS OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Academic Publishing House “Tsenov” – Svishtov
2, Emanuil Chakarov street, Svishtov 5250, Bulgaria

ISSUE 1, 2024
miojournal.uni-svishtov.bg

ISSN: 2738-8573 (online)

miojournal.uni-svishtov.bg